

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE

NAIH nyilvántartási szám: 40689

Az alapvető jogok biztosának

JELENTÉSE

az AJB-1145/2017. számú ügyben

Előadó: dr. Szajbély Katalin
Érintett szerv: Emberi Erőforrások Minisztériuma

2017.

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-1145/2017. számú ügyben**

Előadó: dr. Szajbély Katalin

Az eljárás megindítása

Egy panaszos beadvánnyal fordult hozzám a csecsemőgondozási díj igénybevételével illetve szabályozásával összefüggésben. A beadványozó egyedülálló apa, akinek gyermeke az Európai Unió területén kívüli országban születik, a külföldi állampolgár anyja a gyermeket nem kívánja gondozásba venni, róla lemond, a gyermeket az apa fogja Magyarországon felnevelni. A beadványozó diszkriminatívnak tartja, hogy a hatályos jogszabályok alapján egyedülálló apaként nem jogosult csecsemőgondozási díj igénybevételére, és intézkedésemet kérte e jogszabályi hiányosság orvoslása érdekében.

Figyelemmel arra, hogy a beadvány alapján nem volt kizárható, hogy a sérelmezett jogszabály természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő, az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében biztosított hátrányos megkülönböztetés tilalmával összefüggő visszáságot okoz, kivizsgálására az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény 18. § (4) bekezdése alapján vizsgálatot indítottam, melynek során az Emberi Erőforrások Minisztériumának (a továbbiakban: EMMI) család- és ifjúságügyért felelős államtitkárától kértem tájékoztatást.

Az érintett alapvető jogok és alkotmányos alapelvek

- a hátrányos megkülönböztetés tilalma *(Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdés: „Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.” Alaptörvény XV. cikk (3) bekezdés: „A nők és a férfiak egyenjogúak.” Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdés: „Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.”)*
- a gyermekvállalás támogatását deklaráló alaptörvényi rendelkezés *(Alaptörvény L) cikk (2) bekezdés: „Magyarország támogatja a gyermekvállalást.”)*

Alkalmazott jogszabályok

- a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény (a továbbiakban: Ebtv.)

A megállapított tényállás

Azt Ebtv. 40.§ (1)-(3) bekezdései rögzítik a csecsemőgondozási díj általános jogosultsági feltételeit. Az Ebtv. 40.§ (4) bekezdésének a)-g) pontjai felsorolják, hogy a szülő nőn (azaz a gyermek édesanyján) kívül mely személyi kör jogosult csecsemőgondozási díj igénybevételére:

„a) az a nő, aki a csecsemőt örökbefogadási szándékkal nevelésbe vette,

b) az - a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvtv.) 5. § sz) pontja szerinti - családbafogadó gyám, aki a csecsemőt jogerős döntés alapján gondozza,

c) a csecsemőt gondozó vér szerinti apa, ha a gyermeket szülő nő az egészségügyi szolgáltató által - az e törvény végrehajtására kiadott kormányrendeletben meghatározott adattartalmú

nyomtatvány szerint - igazoltan, az egészségi állapota miatt kikerül abból a háztartásból, ahol a gyermeket gondozzák,

d) a csecsemőt gondozó vér szerinti apa, ha a gyermeket szülő nő meghal,

e) az a férfi, aki a csecsemőt örökbefogadási szándékkal nevelésbe vette, ha a gyermeket vele együtt örökbe fogadni szándékozó nő az egészségügyi szolgáltató által - az e törvény végrehajtására kiadott kormányrendeletben meghatározott adattartalmú nyomtatvány szerint - igazoltan, az egészségi állapota miatt kikerül abból a háztartásból, ahol a gyermeket gondozzák,

f) az a férfi, aki a csecsemőt örökbefogadási szándékkal nevelésbe vette, ha a gyermeket örökbe fogadni szándékozó nő meghal,

g) az a férfi, aki a csecsemőt egyedül vette örökbefogadási szándékkal nevelésbe.”

Az Ebtv. 40.§ (4) bekezdése értelmében tehát *a csecsemőt gondozó vér szerinti apa két esetben jogosult csecsemőgondozási díjra*: amennyiben a gyermeket szülő nő egészségi okból kerül ki a háztartásból, illetve az anya halála esetén. A gyermeket örökbefogadási célból nevelésbe vevő férfi ehhez képest további esetekben is jogosult e juttatásra, így egyebek mellett abban az esetben is, ha a csecsemőt egyedül vette örökbefogadási céllal nevelésbe.

Az EMMI államtitkárához címzett megkeresésemben az alábbi kérdésekre kerestem a választ:

Az az édesapa, aki abban az esetben, ha az édesanya lemond gyermekéről, külföldi (az Európai Unió kívüli állampolgárságú) anyától született gyermekét kívánja Magyarországon egyedül felnevelni, a hatályos jogszabályok alapján jogosult-e a csecsemőgondozási díjra? Amennyiben a fenti kérdésre nemleges a válasz, *mi az indoka e jogszabályi megoldásnak*, különös tekintettel arra, hogy mind a családbafogadó gyám, mint a gyermeket örökbefogadó férfi jogosultak a csecsemőgondozási díjra?

Az EMMI államtitkára a következő tájékoztatást adta számomra.

A csecsemőgondozási díj biztosítási jogviszonyhoz kötött pénzbeli ellátás, amely a gyermek születéséhez kapcsolódóan kieső jövedelem pótlását szolgálja, és a szülési szabadság időtartamára jár meghatározott feltételek megvalósulása esetén.

Az Ebtv. 40. § (1) bekezdésében szabályozott csecsemőgondozási díj – főszabály szerint – egy anyasági-ellátás, és a törvény csak kivételesen engedi meg, hogy a gyermeket világra hozó édesanyján kívül más személy jogosultságot szerezzen rá, a szülési szabadságnak megfelelő időtartam még hátralévő részére.

Az Ebtv. értelmében a vér szerinti apa csak akkor válhat jogosulttá a csecsemőgondozási díjra, ha a gyermeket szülő nő meghal vagy egészségi állapota miatt kikerül abból a háztartásból, amelyben a gyermeket gondozzák (Ebtv. 40. § (4) bekezdés c-d pontja). A további kivételes esetek azokat az élethelyzeteket ölelik fel, amikor a gyermeket valamely oknál fogva nem a vér szerinti szülők gondozzák, ezen esetkörbe tartozik az örökbefogadás és gyámság intézménye. Örökbefogadás esetén elsősorban az a nő szerezhet csecsemőgondozási díjra való jogosultságot, aki a csecsemőt örökbefogadási szándékkal nevelésbe vette. Az örökbefogadó apa szintén csak további kivételes esetekben – az örökbefogadó nő halála vagy egészségi állapota miatti háztartásból kikerülése miatt – kaphat csecsemőgondozási díjat (Ebtv. 40. § (4) bek. a), e-f) pontja), illetőleg akkor, ha a csecsemőt egyedül vette örökbefogadási szándékkal nevelésbe (Ebtv. 40. § (4) bek. g) pontja). Az államtitkári válasz értelmében ez utóbbi esetkör is arra az esetleges élethelyzetre szolgál, ha a gyermeket örökbe fogadni szándékozó szülők közül az örökbe fogadni szándékozó nő valamely okból kikerülne a háztartásból. A vér szerinti szülők helyett szerezhet továbbá jogosultságot az a családbafogadó gyám is, aki a csecsemőt jogerős döntés alapján gondozza (Ebtv. 40. § (4) bek. b) pontja).

A beadvánnyal kapcsolatos konkrét kérdéseimre a következő válaszokat adta az államtitkár:

Abban az esetben, ha az édesanya lemond gyermekéről, és az édesapa külföldi (Európai Unió kívüli állampolgárságú) anyától született gyermekét Magyarországon kívánja egyedül felnevelni, a hatályos jogszabályok alapján nem jogosult csecsemőgondozási díjra. A

csecsemőgondozási díjra való jogosultság feltétele a fentiekén túlmenően, hogy Magyarországon az igénylő pénzbeli ellátásra jogosító biztosítási jogviszonyt létesítsen, továbbá a gyermeket szülő anyja esetében a szülést, más igénylő esetében pedig az ellátás igénylését megelőző két éven belül legalább 365 napi biztosítási idővel rendelkezzen. A biztosítási időbe – külföldi munkavégzés esetén – a másik EGT tagállamban szerzett biztosítási időket lehet beszámítani.

Tekintettel arra, hogy a vér szerinti apa a felvázolt speciális élethelyzetben nem jogosult csecsemőgondozási díjra, azonban az örökbefogadó apa abban az esetben is jogosult, amennyiben a csecsemőt egyedül vette örökbefogadási szándékkal nevelésbe, *a tárca megvizsgálja ezen ellentmondás feloldásának lehetőségét*, és az Ebtv. vonatkozó rendelkezéseinek módosítása iránt a soron következő őszi törvénycsomag előterjesztése során intézkedni fognak.

A vizsgálat megállapításai

I. A hatásköröm tekintetében

Az alapvető jogok biztosának feladat- és hatáskörét, valamint az ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságokat az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (Ajbt.) határozza meg.

Az Ajbt. 18. § (1) bekezdésének a) pontja szerint az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha megítélése szerint közigazgatási szerv tevékenysége vagy mulasztása a beadványt tevő személy alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár (visszásság), feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatát – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva. Az Ajbt. 18. § (4) bekezdése szerint az alapvető jogok biztosáé a hatóságok tevékenysége során felmerült, az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytathat. A hivatalbóli vizsgálatot egy magánszemély jelzése is megalapozhatja.

Az ombudsman számára egy adott jogi szabályozás alapjogi aspektusú vizsgálatára, valamint a jogszabályok hiányosságaival, tartalmi hibáival összefüggő intézkedések megfogalmazására a törvény lehetőséget teremt. A *preventív alapjogvédelemre is hangsúlyt helyező ombudsmani gyakorlat* alapján a biztos mandátuma keretei között marad akkor, amikor az alapjogi aspektusú vizsgálathoz nélkülözhetetlen módon, a konkrét alapjogsérelmek és ezen alapuló panaszok megelőzése érdekében áttekinti a releváns jogi szabályozást, feltérképezi és jelzi a jogalkotásért felelős szervek irányába a felmerülő aggályokat.

Az Ajbt. 37.§ értelmében, ha az alapvető jogok biztosáé álláspontja szerint a visszásság valamely jogszabály vagy közjogi szervezetszabályozó eszköz felesleges, nem egyértelmű vagy nem megfelelő rendelkezésére, illetve az adott kérdés jogi szabályozásának hiányára vagy hiányosságára vezethető vissza, a visszásság jövőbeni elkerülése érdekében javasolhatja a jogalkotásra vagy a közjogi szervezetszabályozó eszköz kiadására jogosult szervnél a jogszabály vagy közjogi szervezetszabályozó eszköz módosítását, hatályon kívül helyezését vagy kiadását, illetve a jogszabály előkészítőjénél jogszabály előkészítését.

II. A vizsgált alapjogok tekintetében

Az alapvető jogok biztosáé egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggés-rendszer feltárása során *autonóm, objektív módon, kizárólag alapjogi érvek* felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget az Alaptörvényben kapott mandátumának. Álláspontom szerint az ombudsman akkor jár el helyesen, ha következetesen, zsinórmértékként támaszkodik az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint az egyes alapjogi tesztekre.

Az Alaptörvény XV. cikkének (2) bekezdése rögzíti az egyenlő bánásmód követelményét. E rendelkezés értelmében Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. Az Alkotmánybíróság ma is helytálló megállapítása értelmében „a megkülönböztetés tilalma arra vonatkozik, hogy a jognak mindenkit egyenlőként (egyenlő méltóságú személyként) kell kezelnie, azaz az emberi méltóság alapjogán nem eshet csorba.[...]” (9/1990. (IV. 25.) AB határozat) Az Alkotmánybíróság gyakorlatában a hátrányos megkülönböztetés tilalma a jogrendszer egészét átható alkotmányos alapelveként nyert értelmezést, szoros összefüggésben az emberi méltósághoz való joggal. Alapvető elv, hogy nem minden megkülönböztetés tilos, csak az egyenlő méltóságú személyként kezelés követelményét sértő megkülönböztetés.

Az Alkotmánybíróság gyakorlatában, ha a megkülönböztetés valamely alapjog vonatkozásában áll fenn, a testület annak alkotmányosságát az alapjog-korlátozás általános tesztje, a szükségesség-arányosság teszt alapján vizsgálja. Amennyiben a megkülönböztetés nem alapjogra vonatkozik, a testület az ésszerűségi tesztet alkalmazza. E teszt lényegében két elemből, az összehasonlíthatósági- és az indokolhatósági próbából áll.

Az összehasonlíthatósági próba azt jelenti, hogy csak az azonos helyzetben lévők között merülhet fel a hátrányos megkülönböztetés tilalmának megsértése. Alkotmányellenes diszkriminációról csak akkor lehet szó, ha valakit, vagy valamilyen csoportot más, azonos helyzetben lévő jogalannyal vagy csoporttal történt összehasonlításban kezelnek hátrányosabb módon. Amennyiben megállapítható, hogy azonos csoportba tartozó jogalanyokról van szó, akkor azt kell vizsgálni, hogy a megkülönböztetés ésszerű indokon nyugszik-e, vagyis a különbségtétel igazolható-e, van-e ésszerű indoka, nem önkényes-e a megkülönböztetés. Tilos az azonos szabályozási körbe vont jogalanyok közötti, olyan alkotmányos indok nélkül tett megkülönböztetés, amelynek következtében egyes jogalanyok hátrányos helyzetbe kerülnek. Az azonos csoporton, adott szabályozási koncepción belüli eltérő szabályozás akkor nem alkotmányellenes, ha az eltérésnek kellő alkotmányos indoka van.

Az Alaptörvény XV. cikk (3) bekezdése külön hangsúlyt ad a nemek közötti egyenlőségnek, amikor kimondja: a nők és a férfiak egyenjogúak. A XV. cikk (5) bekezdése értelmében Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.

Az Alaptörvény L) cikk (2) bekezdése értelmében Magyarország támogatja a gyermekvállalást.

Az Alaptörvény Kommentárja rögzíti, hogy az L) cikk alapján nyújtott ösztönzés illetve támogatás formái az egyes konkrét jogszabályok által hatályosulhatnak. A gyermekvállalást ösztönző eszközöket határozza meg a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény. A családnak nyújtott ellátások a gyermeket nevelő szülőt illetik meg és főszabály szerint nem függenek a szülő jövedelmétől. Nincs azonban akadálya annak, hogy az esélyegyenlőség elősegítése érdekében a többgyermekes, a gyermeket egyedül nevelő, továbbá a tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos gyermeket nevelő családokat további kedvezményekkel támogassák. A családtámogatás eszközei közé tartozik például a családi pótlék, valamint a gyermekgondozási támogatások, mint a gyermekgondozási segély, a gyermeknevelési támogatás, továbbá az anyasági támogatás rendszere. A gyermeknevelést az állam más jogszabályokon keresztül is támogatja, így a kommentár értelmében kifejezetten e körbe tartozik az Ebtv.-ben rögzített terhességi gyermekágyi segély, amelyet 2015-től csecsemőgondozási díjnak nevez az Ebtv.¹

Az Alaptörvény XIX. cikk (1) bekezdés kimondja, hogy Magyarország arra törekszik, hogy minden állampolgárának szociális biztonságot nyújtson. Anyaság, betegség, rokkantság, fogyatékoság, özvegyiség, árvaság és önhibáján kívül bekövetkezett munkanélküliség esetén

¹ Módosította az egyes egészségügyi és egészségbiztosítási tárgyú törvények módosításáról szóló 2014. évi CXI. törvény 48.§ 1) pontja

minden magyar állampolgár törvényben meghatározott támogatásra jogosult. A (2) bekezdés értelmében Magyarország a szociális biztonságot az (1) bekezdés szerinti és más rászorulóknak esetében a szociális intézmények és intézkedések rendszerével valósítja meg.

Az Alkotmánybíróság számos döntésében vizsgálta a különböző állami juttatások (támogatások, adókedvezmények) alkotmányosságát. A testület a 11/2003. (IV. 9.) AB határozatában is kimondta, hogy senkinek nincs joga arra, hogy úgynevezett ex gratia juttatás meghatározott formájában részesüljön. Az ex gratia juttatásoknál a jogalkotót széleskörű mérlegelési jog illeti meg mind a jogosulti kör, mind a juttatás mértéke és egyéb jellemzője meghatározása tekintetében. Ha a jogalkotó nem jogi igényeket elégít ki, tehát nem eleve jogosultakat különböztet meg, a megkülönböztetés korláta a pozitív diszkrimináció elvi határa: az egyenlő méltóságú személyként való kezelés feltétlen betartása, illetve az Alkotmányban megfogalmazott alapjogok meg nem sértése. Ezen belül csak az követelhető meg, hogy a nem egyenlő kezelésnek ésszerű oka legyen, azaz ne minősüljön önkényesnek. (16/1991. (IV. 20.) AB határozat)

III. Az ügy érdeme tekintetében

A csecsemőgondozási díj egy családtámogatási forma, az Alaptörvény L) cikkében foglalt, a gyermekvállalás támogatására irányuló állami szerepvállalás egyik megnyilvánulása, amely összefüggésben áll az Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdésében deklarált, a családok védelmére vonatkozó állami szerepvállalással is. Ez egy biztosítási jellegű ellátás, amely a szülési szabadság 168 napjára jár, és melynek célja a szülési szabadság során kieső jövedelem pótlása. A csecsemőgondozási díj keresetpótló jellegét erősíti az Ebtv. 41. § (1) bekezdésében rögzített kitétel is, mely szerint nem jár csecsemőgondozási díj a biztosítottak „a) a szülési szabadságnak arra a tartamára, amelyre a teljes keresetét megkapja, b) ha bármilyen jogviszonyban - ide nem értve a nevelőszülői foglalkoztatási jogviszonyban végzett tevékenységet - keresőtevékenységet folytat.” Keresetpótló funkciójára tekintettel a csecsemőgondozási díj mindazonáltal kapcsolatba hozható az Alaptörvény XIX. cikk (1) bekezdésében deklarált, a szociális biztonság megteremtésére vonatkozó államcélal is.

Amennyiben a gyermek anyja a szülést követően jelen van a gyermek életében, a jogalkotó koncepciója – biológiai, fejlődéslélektani okokból – azon az előfeltevésen alapul, hogy elsődlegesen ő az, akinek a jelenléte kívánatos és támogatandó a gyermek első heteiben, és a szülési szabadság igénybevételére fő szabály szerint a szülő nő jogosult illetve bizonyos körben köteles, illetve a törvény értelmében a szülési szabadság annak a nőnek is jár, aki a gyermeket örökbefogadási szándékkal nevelésbe vette.² Utalni érdemes az Európai Bíróság C-104/09. sz. ügyben kifejtett álláspontjára, amelyben alapvetően megszorítón értelmezi a kizárólag az anyák részére nyújtott kedvezményeket. Az ún. „szoptatási szünettel” összefüggésben a Bíróság kifejtette: az Európai Unió vonatkozó irányelveivel ellentétes az alapügy tárgyát képezőhöz hasonló, olyan nemzeti rendelkezés, amely előírja, hogy az olyan női munkavállalók, akiknek gyermekük van, és munkaviszonyban állnak, e gyermek születését követő kilenc hónapon át – különböző módzatokban – részesülhetnek egy adott munkaszünetben, míg a férfi munkavállalók, akiknek gyermekük van, és ugyanezzel a jogállással rendelkeznek, csak akkor részesülhetnek ugyanebben a munkaszünetben, ha e gyermek anyja szintén munkaviszonyban áll.³ E megközelítéssel összhangban áll az úgynevezett szülői szabadság (fizetés

² A Munka Törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény 127.§

³ A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (második tanács) a C-104/09. sz. ügyben, Pedro Manuel Roca Álvarez és a Sesa Start España ETT SA között folyamatban lévő eljárásban. 2010. szeptember 30. <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=83738&pageIndex=0&doclang=HU&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=306092>

nélküli szabadság) koncepciója, amelyet a hatályos munkajogi szabályok értelmében mindkét szülő igénybe vehet: a munkavállaló gyermeke harmadik életéve betöltéséig - a gyermek gondozása céljából - fizetés nélküli szabadságra jogosult, amelyet a munkavállaló kérésének megfelelő időpontban kell kiadni (Mt. 128.§).

A jelenlegi jogalkotói koncepción belül ésszerűnek tekinthető az a megoldás, melynek értelmében a csecsemőgondozási díjra elsődlegesen a szülő nő, azaz az édesanya jogosult, amennyiben ő a szülést követően is jelen van gyermeke életében. Amint arra az államtitkári válasz is utal, az Ebtv. 40. § (1) bekezdésében szabályozott csecsemőgondozási díj – főszabály szerint – egy anyasági ellátás, és a törvény csak kivételesen engedi meg, hogy a gyermeket világra hozó édesanyján kívül más személy jogosultságot szerezzen rá, a szülési szabadságnak megfelelő időtartam még hátralévő részére.

Vannak azonban *olyan esetek, amikor az édesanya a kezdetektől nem vállal részt a gyermek nevelésében*, mivel egészségügyi okból, halála okán vagy saját döntése okán, bármilyen más okból kikerül a családból. Ilyen esetben egységesen elvárható, hogy a kieső anya helyébe lépő személyeket – e körben a vér szerinti apát is – mind egymással, mind a kiesett anyával azonos helyzetbe hozza a jogalkotó, azaz ne legyen különbségtétel az alapján, hogy miért esik ki az anya. Mindezen az esetekben ugyanis a csecsemőt ténylegesen gondozásba vevő személyek egymással összehasonlítható helyzetben vannak, azaz homogén csoportot alkotnak. A szabályozás pedig akkor marad alkotmányos keretek között, ha ezeket az eseteket a jogalkotó – a juttatás keresetpótló funkciójára való tekintettel is – azonos módon kezeli, *nem tesz ésszerű ok nélkül különbséget a jogosulti kör meghatározása során sem az anya kiesésének oka, sem a családi státusz (apaság ténye, illetve örökbefogadó vagy vér szerinti apa) alapján.* A jogszabály koncepciójából kirajzolódó közvetetten *nemi alapon* történő különbségtétel sem elfogadható, mely szerint a vér szerinti apa – a gyermeke felneveléséből bármely okból kieső anyával szemben – alapvetően hátrányban van azáltal, hogy az anya kiesése esetén nem minden esetben, hanem csak kivételes esetekben részesül e juttatásban)

Az Ebtv. hatályos 40.§ (4) bekezdése értelmében *a csecsemőt gondozó vér szerinti apa két esetben jogosult csecsemőgondozási díjra*: amennyiben a gyermeket szülő nő egészségi okból kerül ki a háztartásból, illetve az anya halála esetén. A gyermeket örökbefogadási célból nevelésbe vevő férfi ehhez képest – a csecsemőgondozási díj funkciójával, alkotmányos és társadalmi rendeltetésével összhangban – további esetekben is jogosult e juttatásra, így egyebek mellett abban az esetben is, ha a csecsemőt egyedül vette örökbefogadási céllal nevelésbe.

Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata értelmében tilos az azonos szabályozási körbe vont jogalanyok közötti, olyan alkotmányos indok nélkül tett megkülönböztetés, amelynek következtében egyes jogalanyok hátrányos helyzetbe kerülnek. Az azonos csoporton, adott szabályozási koncepción belüli eltérő szabályozás akkor nem alkotmányellenes, ha az eltérésnek kellő alkotmányos indoka van. (Ld. pl. 170/2010. (IX. 23.) AB határozat) Meghatározott támogatási forma – így a csecsemőgondozási díj – igénybevételére senkinek nincs Alaptörvényből eredő joga. Tekintettel azonban arra, hogy e támogatási forma több alkotmányos rendelkezéssel is szoros összefüggésben áll, azok végrehajtásának is tekinthető, egy alkotmányi megalapozottságú jogosultságról van szó. Az azonos helyzetben lévők között nem alapjogok tekintetében tett megkülönböztetés akkor tekinthető alkotmányellenesnek, ha nincs ésszerű indoka, tehát önkényes. A különbségtétel ésszerűségét pedig – tekintettel arra, hogy a csecsemőgondozási díj összefüggésbe hozható az Alaptörvényben rögzített állami törekvésekkel, különösen szigorúan szükséges értékelni.

Jelen esetben azonban – amint az államtitkár leveléből is kitűnik – nincs ésszerű oka annak, hogy a jogalkotó az anya (a jelenleg is törvényben meghatározott két esetkörön kívüli) kiesése esetén a a csecsemőt gondozó vér szerinti apát kizárja, a juttatásra jogosultak köréből. A gyermeket egyedül nevelő vér szerinti apa és más személyek közötti különbségtétel tekintetében, a szabályozás közvetlenül családi státuszon, közvetve pedig nemi hovatartozáson

alapuló hátrányos megkülönböztetést valósít meg, ezáltal sérti az Alaptörvény XV. cikk (2)-(3)-(5) bekezdéseiben deklarált egyenlő bánásmód követelményét.

Intézkedésem

A jelentésben feltárt visszásság orvoslása érdekében az Ajbt. 37. §-a alapján felkérem az emberi erőforrások miniszterét, hogy fontolja meg a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény (a továbbiakban: Ebtv.) a jelentésben kifejtettekkel összhangban álló módosításának kezdeményezését annak érdekében, hogy a csecsemőgondozási díj igénybevételére – más feltételek megléte mellett – a gyermeket egyedül nevelő vér szerinti apák is jogosulttá váljanak függetlenül attól, hogy a gyermek vér szerinti anyja milyen okból került ki a családból.

Budapest, 2017. június 27.

Székel László

